

σπέρμα θάζεται και θ' αναπτυχθῇ. Γνωστὸν δὲ μέχρι τῆς σήμερον ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶδε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ μηρούμενον, οὔτε αὐτομάτως οὔτε καὶ τεκνητῶς, τὸν πρῶτον τοῦτον ὄργανον τοισμόν, ἐξ οὖτος ζωὴ ἀναβλύζει ὡς ὕδωρ ἐξ ἀρτεσιανοῦ φρέατος, πρὸς διάπλασιν δὲ τοῦ ὄργανον τούτου δέντρον γένεται πρὸς αὐτὸν τὴν ζωὴν, καὶ ιδοὺ διατί ὁ κύκλος ἔσακολος θεῖται ὃν φαῦλος. Τὸ ζήτημα μένει ἀλλοτον.

Ἐάν δύνατο τις νὰ πλάσῃ ἀκέραιον νεκρὸν ὄργανομόν, οἱ φυσικοχημικοὶ παράγοντες θὰ ἐπήρκουν πρὸς ἀνάπτυξιν ἐν αὐτῷ ἀπάντων τῶν ζωῆς φαινόμενα δὲ ὀμέδως δὲται ἀπαντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ὀλοσχερῶς ἀδύνατον νὰ παρηγθησαν οὐδὲ δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῶσι διὰ μόνης τῆς κινήσεως τῆς ωργανωμένης.

Αἱ μελέται ἥρα τῶν ζωϊκῶν φαινομένων διὰ τῆς μεθοδικῆς ἑφαδμογῆς τῶν ταπεινῶν θερμοκρασιῶν ἐπιτρέπουσι τὸν κατάταξιν τῆς ζωῆς ἐν τῇ κορείᾳ τῶν μονίμων τῆς φύσεως δυνάμεων.

Ταῦτα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, φιλόμουσον ἀκροατήριον, τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης περὶ θερμότητος μὲν ἐν γένει, περὶ ήλιακῆς δὲ καὶ ζωϊκῆς ιδίᾳ. Ἀναμφιβόλως πολλά, κατὰ τὸ πλεῖστον λιαν ἀδεξίως, ἀπὸ τοῦ βίηματος τούτου κατὰ τὰς τέσσαρας ἡμένων διαλέξεις ἐσκιαγραφήσαμεν. Ἀλλὰ τὸ ἀτελές καὶ ἐλλιπές τῆς ἡμετέρας παραστάσεως ἀνεπλήρωσεν ἐν πολλοῖς ἡ δεδηλωμένη ἡμένων πρὸς τὸν ἔργον ἀγορητὸν τῶν διαλέξεων τούτων εὑμένεια, δι' ἣν οὗτος θερμῶς ὑμᾶς εὐχαριστεῖ.

Πολλάς, τῷ δυτὶ, δέντρο νὰ πρεγυγκήσῃ τις δυσχερείας ἀναλαμβάνων νὰ πραγματευθῇ ἀπὸ τοῦ βίηματος δημοσίων διαλέξεων, καὶ δὲ ἡμετέρων, ξηρὰ ἐπιστημονικὰ θέματα, κόπωσιν καὶ οὐχὶ θυμηδίαν ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν προκαλοῦντα, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐκάστοτε τοιαῦται νὰ γίνωνται δημόσιαι ἀνακοινώσεις, δπως διὰ τῆς δι' αὐτῶν τελουμένης ἔστω καὶ ἀτελοῦς καὶ προσκαίρου ἐπικοινωνίας τῶν ἀκροωμένων μετὰ τῶν κορυφαίων τῆς ἐπιστήμης ἔξαιρεται ιδίᾳ τὸ ψυχικὸν σθένος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων,—ἀτυχὲς ἀπάντων ξένων—οἵτινες οὐδὲ κόπων, οὐδὲ φροντίδων, οὐδὲ αὐτῆς ταύτης τῆς πολυτίμου αὐτῶν ζωῆς φείδονται κατὰ τὸν ἀδιάλεπτον ἀγῶνα τοῦ πνεύματος πρὸς ἔξερεύνην τῶν ζηλοτύπων ἀτ' αὐτοῦ ἀποκρυπτομένων μυστηρίων τῆς φύσεως. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἀγῶνα εὐγενῆ, τὸ ἡμέτερον θήνος σχεδὸν ὀλοσχερῶς παρισταται ὡς ἀπλοῦς θεατής, μόλις δυνάμενον νὰ παρακολουθήσῃ μετὰ δυσχερείας καὶ ὡς ἀπλοῦς χρονογράφος νὰ δημειώῃ τὰς περιπτετείας τῆς ἐνδόξου ταύτης πάλης. Αἴτια τούτου είνε οἱ ἀτελής ἀπάντων ἡμένων ἐπιστημονικὴ μόρφωσις. Ὁπως δὲ ἐπιτευχθῇ αὕτη, ἀποκτήσωμεν δὲ καὶ ήμετες, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ προσηγμένα εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς ἐπιστήμας θήνη, τοὺς μεγάλους ἡμένων φυσιοδίφας ἀπαιτεῖται δαπάνη δυνάμεως, προσφόρως καὶ κατὰ μέθοδον γιγνομένην, καὶ δέντρον ἀπὸ τῆς νεαρᾶς ἡμένων πίλικιας νὰ συνειθίσωμεν εἰς τὴν ἐφ' ἂ δεῖ δαπάνην ταύτην. Εάν τούτο πράξωμεν ἐν τῷ μέλλοντι — διότι ἀτυχὲς σχεδὸν δὲν ἐποδέξαμεν τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν — ὑπάρχου-

σιν ἔτι ἐλπίδες, καὶ ἐλπίδες μεγάλαι, νὰ ταχθῶμεν ἐν προσδεχεῖ μέλλοντι, εἰ μὴ ἐν τῇ πρώτῃ, ἀλλὰ τούλαχιστον οὐχὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ τάξει τῶν κατὰ τῆς ἀμαθίας ἀγωνιζομένων ἐθνῶν, διώτι δὲν ἐλλείπει ἀφ' ημῶν ὀλοσχερῶς τὸ σπέρμα καὶ τὸ κύτταρον τῆς μορφώσεως καὶ διανοντικῆς ἀναπλάσεως, ἐλλείπει ἡ θέλησις, καὶ ταύτην διὰ καταλλήλων μέσων δυνάμεθα ἔτι ν' ἀναπτύξωμεν. Γένοιτο.

Η. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.*

*Αναδευτὴ τῆς γνώμης Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσός ἐπὶ τοῦ παρὰ Θουκυδίδη διαλόγου τῶν Ἀθηναίων καὶ Μηλίων

I V.

Ἐάν, ἀρκούμενοι πλέον εἰς τὰ προηγηθέντα περὶ τοῦ σκανδαλώδους τῶν ἐν τῷ διαλόγῳ ιδεῶν καὶ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως τῆς πόλης τρανῶτατα ἀποδειχθείσης, θελήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν λόγον τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ τῶν Μηλίων πράγματα καὶ τῆς ἀπαιτήσεως νὰ ταχθῶσιν οἱ ταλαιπωροὶ νησιῶται ὑπὸ τὸ ἀθηναϊκὸν σκηπτρὸν, φρονοῦμεν ὅτι οὐδὲν μὲν περὶ ξένα καὶ ὕσχετα περιστρεψόμεθα, τούναντίον μάλιστα, ἐάν τοῦτο ἀρκούντως διασαθηθῇ, καὶ τὸ πρῶτον εὐκρινεστερον καθίσταται καὶ ἐπὶ μᾶλλον διαλευκάνεται.

Ως αἰτίαν τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Μῆλον, ἐκτὸς τῆς πλεονεξίας καὶ τοῦ συμφέροντος, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὸν «πολιτικὸν τῆς ἀνάγκης». Υπὸ τὰς δύο, ἀλλὰ σημαντικάς ταύτας λέξεις ἐννοῦμεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πολεμοῦντες πρὸς τὸν Σπάρτην δὲν πόλιντο ἀλλως νὰ ἐνεργῶσι καὶ πολιτεύονται παρὰ χάριν τῆς ιδίας αὐτῶν ὑπεροφανείας καὶ τοῦ ἀπέναντι τῶν ὑπικόων γοντρού ὕφειλον ἐκάστοτε κατ' ἀνάγκην, παρακολουθοῦντες πᾶσαν πρᾶξιν τῶν ἀντιπάλων νὰ προσβαίνωσιν εἰς τοιαῦτα διαβῆματα, ἐνέχοντα τὸν δέουσαν πρὸς τὰ ἐκείνων ἀντιστάθμισιν. Καὶ δὴ ἀφ' οὐ οἱ Σπαρτιᾶται ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν κατὰ τὸν πεζικὸν στρατὸν προσέβαλον διὰ τοῦ γενναίου Βραδίου τῶν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων Ἀμφίπολιν, οἱ θαλασσοκράτορες Ἀθηναῖοι, τοῦτο ἐκδικούμενοί, ἐπετέθησαν κατὰ τὸν ἀποίκον τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Μηλίων, οὓς ἀλλοτε καὶ ἀλλοθεν μεγίστη ἀνάγκη ἐπεβάλλετο νὰ ὑποτάξωσι, καθόσσον ηλευθερία αὐτῶν παρεῖχε μέγα σκανδαλὸν εἰς τοὺς ἀλλούς νησιώτας πόλεις ὑποτεταγμένους εἰς τοὺς Ἀθηναίους.¹ Υπὸ τὸν ἐπάρχειαν λοιπὸν τῆς διπλῆς ταύτης ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλλοντες τὸν Μῆλον εὐρέθησαν ἐπίσης ἀναγκαίως πρὸ δυσκόλου θέσεως, νὰ δικαιολογήσωσι τὸν ἐπιθέσιν αὐτῶν διὰ συλλογισμῶν ὑπὸ τῶν οὓς ἀνωτέρω ἔξεθέδαμεν λόγους ὑπαγορευομένων καὶ

¹) Ἡδε ἡρ. 25, σελ. 485—488.

1) Θουκ. Ε 95, 97, 99.

διὰ σκέψεων, πίκιστα μὲν ἀξιοπρεπῶν καὶ ἐνόμων, ἀλλ᾽ ἐκ τοιούτων ἀφορμῶν ἀρκούντως δικαιολογουμένων. 1

Αλλὰ δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν διατυποῦσι μόνον ἐν Μήλῳ ἀπανθρώπους καὶ φρικτάς ιδέας. Καὶ ἄλλοτε ἡ ἀθηναϊκὴ κυβερνητικὴ δικαιολογοῦσα τὴν καταπληκτικὴν εὔρυνσιν τῶν δρίων αὐτῆς διὰ τῆς ὑποταγῆς πλείστων ἐλληνιδῶν πόλεων ὅμοια πρός τὰ ἐν Μήλῳ διὰ τῶν ἀντιπροσθῶπων αὐτῆς δοξάζει, ὑπὸ μόνην τὴν διαφοράν ὅτι ἐκεῖ δὲν ἐκτίθενται ἐν ὅλῃ τῇ γυμνότητι καὶ ἐκτάσει, ὡς εἰς τὸν πρός τοὺς Μηλίους διάλογον, ἀλλ᾽ ἐπίσης ἀναφαίνεται ἡ ἀδεκχήν ὅψις τοῦ ὠμοῦ ἐκείνου νόμου τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου ἐν ταῖς λέξεσιν «ἀεὶ καθεστῶτος τὸν ἕπεδον ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθα». 2

Τοιαύτην ἀλογον ἐπέμβασιν εἰς ἀλλότρια πράγματακαὶ αὐτὸ τοῦτο ἀδικαιολόγητον ἥδυνατο νὰ προκαλέσωσι παρὰ τε τοῖς Ἀθηναῖοις καὶ τοῖς ἀντιπάλοις αὐτῶν οὐ μόνον οἱ προρρηθέντες λόγοι, ἀλλὰ καὶ ἡ προσδόχωσις πόλεως τίνος ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν τῶν ἀντιμαχούμενων μερίδων. Τῷρε τῆς γνώμης ταύτης καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν. Οἱ Ξενοφῶν ἐν παρόδῳ μνημονεύων τοιούτων βιαιωπραγιῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διαπραχθεῖσῶν ὡς λόγον αὐτῶν θεωρεῖ τὴν ὕδριν τῶν θαλασσοκρατόρων καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ὡς ἐκ τῆς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχίας. Ἐνόμιζον δὲ (οἱ Ἀθηναῖοι) οὐδεμίαν εἶναι σωτηρίαν μὴ παθεῖν, ἢ οὐ τιμωρούμενοι, ἀλλὰ διὰ τὴν ὕδριν ἥδικουν ἀνθρώπους μικροπολίτας οὐδὲ ἐπὶ μιᾷ αἰτίᾳ ἑτέρᾳ ἢ ὅτι ἐκείνοις (τοῖς Λακεδαιμονίοις) συνεμάχουν. 3

Ἡ παρατηρούμένη λοιπὸν αὕτη δμοιότης σκέψεων παρὰ τοῖς Ἀθηναῖοις τὰ αὐτὰ φρονοῦσι καὶ πρὸ τῆς ὑποταγῆς τῆς Μήλου κατὰ τὰς παραμονὰς μάλιστα τῆς ἐκρήνεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου προάγει ἡμᾶς εἰς εὐρύτερον ὁρίζοντα, ὅπου ἀπὸ ὑψηλοτέρας σκοπιᾶς θέλομεν διγνηθῆν καλλίτερον νὰ θεωρήσωμεν τὰ πράγματα καὶ ἀνεύρωμεν τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν αἰτίαν.

Γνωστὸν διὰ τὸ Πολλοῦριος, ὅστις ἐν πολλοῖς παρέσχε νέον ἔδαφος εἰς τὴν ἴστορίαν πρός ἔξετασιν πολλῶν ὑπολανθανόντων ζητημάτων ἔξηγουμενῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ στρεβλῶς ἢ διά τίνος ἐκ μηχανῆς Θεοῦ προτιθέμενος νὰ μελετήσῃ τὸν βίον λαοῦ ἢ κράτους τινὸς πρός τοῖς ἀλλοις ἴδιαιτέραν προσδοχὴν δίδει καὶ εἰς τὸ πολίτευμα αὐτοῦ. Τὸ τοιούτον πραγματικῶς εἶναι ὁρθότατον· διότι τὸ πολίτευμα εἶναι ὁ κυριώτατος παράγων τῶν καλουμένων ἡ θνητῶν ἀρετῶν λαοῦ τίνος καὶ ὁ κράτιστος ἐργανευτῆς

1) Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀληθῶς σοφῶν πρατηρήσεων ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Θουκυδίου περὶ τοῦ πραγματικῶς ψυχολογικῶτατα ἐρμηνευοντος αὐτὸν κ. Γεωργίου Σωτηριάδου ἡκουσαμεν καὶ τὸν λόγον αὐτὸν τῆς πολιτικῆς τῆς ἀνάγκης. Οἱ ρέκτης οὖτος ἀνὴρ ἐπὶ διετίαν γρηγματίσας γυμναστάρχης τῆς ἐν Ἰωχνήνοις Ζωσιμαίας Σχολῆς οὐ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων ἐπειδίωξες τὴν βελτίωσιν τῆς Σχολῆς ἐκείνης. Περὶ τῶν σκέψεων αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Γυμνασίου, ἐπιφλασσόμενος ὡς πάντας ἀλλοχοῦ ἐκτενέστερον διαλέξωμεν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἀληθεία πολλάκις εἶναι . . . πικρά.

2) Θουκ. Α. 76.

3) Ξενοφ. Ἑλλην. Βιλ. Β'. κερ. β. §. 10.

πολλῶν σκοτεινῶν δελιδῶν τῆς ἴστορίας τοῦ βίου αὐτοῦ. Ὁταν τὸ πολίτευμα εἴνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ προσβλέπηται ἐν γένει πᾶν τὸ φυσικῶς ἀπαιτούμενον, ἵνα μὴ προέρχωνται δυσάρεστα ἐπακόλουθα ὡς ἐκ τῆς καταπληκτικῆς παραβιάσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχῆθεν παραχωριθέντων εἰς τὸν ἄνθρωπον δικαιωμάτων, τότε προφανῶς ἐπανθεῖ ἐν τῷ ἔθνει, ὅπου τοιοῦτοι θεσμοὶ προτανεύουσιν, εὐημερία καὶ ἀρμονικωτάτη συμβίωσις ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς βαθμίδος μέχρι τῆς ἐσχάτης· ἐάν δὲ τούναντιον συμβαίνῃ, τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, αὐτὸ πρός ἑαυτὸ καθ' ἡμέραν μαχόμενον, ὑπόκειται εἰς διπνεκτὴ φθορὰν καὶ ἐπομένως ὀλίγας καὶ ταραχώδεις ἀριθμεῖ καὶ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ· ἐάν λοιπὸν ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀξετάσωμεν τὸν δργανισμὸν τοῦ κρατοῦντος ἐν Ελλάδι ἐν γένει πολιτευτικοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δυστήματος, μετὰ λύπης ἥθελομεν παρατηρήσῃ ὅτι ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ οὐσιώδεις ἐλλειψίεις ἀναγκαῖα καθιστάδας τὰ ἐν τῇ Μήλῳ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια φαινόμενα.

Ἡ ἀγκίνοια καὶ ἡ σοφία ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ θαυμασίᾳ δυνάμει πολλάκις ὑποχωροῦσι πρὸ τοῦ χρόνου, ὑποδεσθεραι αὐτοῦ δεικνύμεναι, διότι ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι ζητημάτα, τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκουσι συνήθως τὴν λύσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς διοφθιασίας, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου. Μεταξὺ τῶν τοιούτων πρέπει νὰ καταταχθῇ καὶ τὸ περὶ τοῦ πολιτεύματος ζητημά, παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις ἴδιᾳ. Η Ἑλλάς διὰ τῶν μεγαλοφυῶν αὐτῆς ὑπάρχειν, ἀς ἐγέννησεν, ἀν καὶ πτο ἐκπρόσωπος τῆς τότε σοφίας, ὡς πρός τὴν εὑρεσίν ὅμως τῶν νόμων τῶν ἀπαιτούμενων πρός κανονικὴν δύστασιν κράτους προσδέκοντεν οἰκτρότατα. Καὶ δὲν ἀπαιτούμεν παρὰ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων σοφῶν ὡς σύμβολον τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν νὰ ἀνέγραφον τὸ liberté, égalité, fraternité, τὸ ὅποιον ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἐπὶ αἰῶνας κυριοφορούμενον ἀπήτησεν, δῆπος ὑποδειχθῆ ἐις τὸν κόσμον, τὴν φρικτὴν ἐκείνην μαῖαν, τὸ μέγα τοῦ 1789 γεγονός, ἀλλὰ νὰ ἔδιδον τούλαχιστον τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ καθώριζον ἀνεκτικώτερον τὰ κατὰ τὰς ἀτομικὰς σχέσεις. Διὰ τῆς διακρίσεως τῶν πολιτῶν εἰς διαφόρους προνομιούχους καὶ μὴ τάξεις καὶ διὰ τοῦ αὐτόποιου περιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων μόνον εἰς ὀλίγους, προσήρχετο ἡ μονομερίας καὶ λιαν ἐσφαλμένη θεωρία καὶ ιδέα τῶν πολιτῶν ὡς πρός τὴν ἐλευθερίαν. Τὸ τοιοῦτο δύστημα ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν, Ἰνδοῖς καὶ Σοιτοῖς μετὰ περισσότερων περιορισμῶν ἐφαρμοσθὲν ὀλεθριώτερον ἐπέδρασεν, ἐπισπέύσαν τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν ἀποδύνθεσιν τῶν κρατῶν ἐκείνων. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ελλάδι παραπλησίον τι συνέβαινε· διότι δὲν ἥδυναντο οἱ Ἑλληνες νὰ ἀνεγκθῶσιν ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμόφυλοι αὐτῶν, ἀνίκοντες ὅμως εἰς ισχυροτέραν τινὰ πόλιν νὰ ἀποδασίωσι περὶ τῆς τύχης αὐτῶν καὶ νὰ γίνωνται διαιτηταὶ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, ίσων μὲν καὶ ἀδελφῶν ὄντων, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἰσχύος ἐκείνων ὡς εὐτελεστάτη τοις ἐθεωρούμενων. Οὐδεὶς ἐπιτρέπεται γὰρ ἀμφιβάλλῃ ὅτι σημερον οὐ Μήλος ἐν παρομοίᾳ περιστάσεις εὐχαρίστως θὰ ἀπεδέχετο καὶ σκληροτέραν τύχην τῆς ἥπερδον δλ. σφαγῆς πρὸς ὅλως ἀντίθετον σκοπόν.

Τοῦτο δικαιολογεῖται ἐκ τῆς προσφροτέρας καὶ

φυσικωτέρας διοργανώσεως τῶν σημερινῶν κρατῶν, ὅπου πάντες ἀνεξαιρέτως ἀπολαύουσι τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ὅπερες πρὸ τῆς δικαιοδύνης ἀδιακρίτως θροσκείας, ἐθνισμοῦ καὶ κοινωνικῆς τάξεως ὅλοι ἴστοι. Νῦν πάντες μοχθοῦμεν ἀμοιβαίως πρὸς κοινὸν ἐπίσης καλὸν καὶ ἡ κυβέρνησις μεριμνῇ περὶ πάντων τῶν ὑπὸ αὐτῶν διατελούντων πατρικώτατα· ἀλλὰς ὅμως εἴχε τὸ πρᾶγμα τότε· διότι πάντες οἱ ὑπήκοοι ὥφειλον, προσεκτικώτατοι εἰς τὰ τῶν κυρίων αὐτῶν νεύματα, νὰ ἐκτελῶσι πρᾶξεις ἀποφερούσας τιμὴν μὲν καὶ ὑλικὸν ὥφειλειαν εἰς τοὺς ὀλίγους αὐτῶν δροχοντας, ἔξευτελισμὸν δὲ καὶ ἀνυπολογίστους ζημιάς εἰς ἑαυτούς. Παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις Ἑλλησι μόλις περὶ τὰ μέσα τῆς Γ'. ἐκατονταετηρίδος φαίνεται ὅτι ἀφ' οὐ τὸ ζήτημα ὠρίμασεν ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς πραγματικότητος ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, κατενόσαν οἱ Ὁλύνθιοι, ἀποτελέσαντες στενὸν γένεν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἴσοις στιγμούμενην ὄμοσπονδίαν, ἵς εὐρύτερος τύπος βραδύτερον κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἐκπνέοντος πλέον ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἐπέπρωτον νὰ σχηματισθῇ ἐν τῇ Αιτωλικῇ καὶ Ἀχαιϊκῇ ὄμοσπονδίᾳ. Ὡρίτε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐν γένει οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μεγάλην σημαδίαν ἀποδέσσαντες εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πολιτικού, πολλάκις περιπλήθον εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας τοιαῦτα προκαλεσάσας, πρὸ τῶν ὅποιων τὸ μέλλον μετὰ φρίκης ἀποστρέψον τὸν ὅψιν δυσκολεύεται νὰ δικαιολογήσῃ καὶ ἐνιστε τολμηρότερον προσβαίνει εἰς τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως πρακτικῶτερον ἐπιλυφθέντες τοῦ πράγματος ἑθεώρησαν ὡς χρήζον περισσότερας μελέτης τὸ ζήτημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦτο ἡδυνήθησαν καὶ περισσότερας πόλεις νὰ δυνδέσθωσιν ὡς ἐκ τῆς ἡπιότητος τῶν τοῦ σινδέσμου ὅρων καὶ μακροχρόνιον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου νὰ στήσωσι τὸν θρόνον τῆς κοδιμοκρατορίας αὐτῶν.

Διὰ τῆς βραχείας λοιπὸν ταύτης μελέτης ἐπὶ τῆς καθόλου διοργανώσεως κράτους κατ' ἑκείνην τὴν ἐποχὴν δοκιμάζοντες νὰ ἔξηγήσωμεν τὰ ἐν Μήλῳ, τὰ ἀπίθανα φαινόμενα εἰς τὸν Διονύσιον, εὐρίσκομεν ὅτι καὶ ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα παρεμβοιαὶ ἢ καὶ χειρότερα ἀκόμη ἡδύνατο νὰ διαπράξῃ ἢ τυφλώτουσα τότε ἀνθρωπότης ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἀδυναμίας καὶ ἀτελείας. Ἀφ' οὐ οἱ ὅποι τῆς συστάσεως τῆς τότε πολιτείας δὲν ἦσαν πειρανθῆνεροι γενικόν τινα καὶ κοινωφελῆ χαρακτῆρα, περιοριζόμενοι μόνον εἰς τὴν ἔξασθλίσιν τῶν συμφερόντων προνομιούχου τινὸς μερίδος τοῦ λαοῦ, πτοι ἐν ἀλλαγαῖς λέξεσιν ὑπηργόσευον τὸν κατάρατον τοῦ δικαίου τοῦ ἰδιοχοτέρου νόμου, διὰ τί αἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὑποστηρίζομεναι ἀρχαὶ ἐν τῷ διαλόγῳ νὰ παρουσίαζωσιν εἰς ὑμᾶς ἐκτακτόν τι καὶ δυσεξήγητον φαινόμενον; Διὰ τί νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἔξαιρετικῶς ὡς σοφῶν καὶ περιβεβλημένων αἰγληνὴ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος σοφογονεστέρας ἰδέας, ἀφ' οὐ ἡ σοφία εἰδομενὴ ὅτι δὲν ἡδυνήθη νὰ λύσῃ τὸ γενικόν ἑκείνο πρόσβλημα, οὐ μερικὴ περιπτωσίς εἶνε ἡ ἐν Μήλῳ; Οἱ Ἀθηναῖοι ὁπτῶς ὅμοιογοῦσι τὰ ἑλατήρια τὰ ὑποκινήσαντα αὐτούς εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ὡς ἔχεις. «Οὐδὲ ὑμεῖς οὐδὲν θαυμαστὸν πεποιηκαμεν οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρό-

που εἰ . . . καὶ ταύτην (τὴν ἀρχὴν) μὴ ἀνεῖμεν ὑπὸ τῶν μεγίστων νικηθέντες, τιμῆς, δέους καὶ ὕφελείας.¹ Βλέπομεν ἐν τούτοις ὅτι ἐκτὸς τῆς δόξης καὶ τοῦ συμφέροντος προσβάλλουσι καὶ τὸ δέος· τὸν δόξον δικλονότι μηπως τὸ κράτος αὐτῶν τὸ μὴ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως, πτοις προοποθέτει καὶ ίσην κτῖσιν δικαιωμάτων, ὅπως καὶ καθηκόντων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας διασείσθῃ ἐκ θεμελιῶν καὶ καταπέσῃ· διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάζονται νὰ μὴ λαμβάνωσιν ὑπὸ ὅψει τὸ δίκαιον καὶ τοῦ ἀσθενεστέρου οὔτε τὴν φιλανθρωπίαν ὅπως οὐδέποτε φαντάζονται ὅτι ἡ ἀσθενής τῶν ἀδικουμένων Μηλιών φωνὴ μετὰ τῆς τῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν στεναζόντων ἄλλων ἐνισχύεται ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας, ἵνα βραδύτερον καὶ ἀπαίσιος κεφαννὸς πλήκη τὴν ἀνάλυγην τῶν τετυφωμένων δεσπότων καρδιαν μετὰ τὰς ἐν Σικελίᾳ καὶ Αιγαίῳ ποταμοῖς πττας αὐτῶν καὶ μεταδρυματισθῇ εἰς πνευματικὸν αὐλητρίδια ἃδουσαν ἀπὸ τῶν καθαιρουμένων ἀθηναϊκῶν τειχῶν τὸ ἀστατον τῆς τύχης, τὸ ἄδηλον τοῦ μέλλοντος καὶ τὸ δίκαιον τῶν ἀσθενεστέρων.

Δείξαντες λοιπὸν διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὰς σκληρὰς ἑκείνας καὶ ἀπανθρωπους ιδέας πρεσβεύοντας καὶ ἐφαρμόζουσιν οὐχὶ ὡς εἰσηγηταὶ καινῶν ἀρχῶν ἐξ αὐτῶν ἐπινοθεισῶν καὶ συγεπῶς αὐτοὺς ἀτομικῶς ἐπιβαρυνουσῶν, ἀλλ' ὑπείκοντες εἰς σκληρὰν ἀνάγκην, ἐγκαθεδρύσασαν τοιούτους νόμους καὶ τεροῦσαν αὐτοὺς ἀναλλοιώτους διὰ τὰς μετέπειτα γενεάς,² δικαιούμενων πληρεστατα τούτους, ὑπὲρ τοῦ γούτρου τῶν ὅποιων καὶ ἔνεκα τῆς ὑπερμέριου πρός ἐπίκρισιν τάσεως αὐτοῦ ὁ Διονύσιος εἶπεν οὐδα διὰ τῶν προπυγηθέντων ὅλως ἀνυπόστατα ἐδείχθιμαν, Πραγματικῶς εἶνε κακὸν τὸ φαινόμενον, ἀλλα καὶ κοινὸν καὶ γενικόν ἔξαπλούμενον δυστυχῶς ἐπὶ ὅλης τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῆς ὄποιας δὲν πρέπει οὔτε τοὺς Ἀθηναίους ὑπευθύνους νὰ θεωρῶμεν μονομερεῖς, διότι δὲν εἰχον ἀναλάβη ὄντοι τὴν διόρθωσιν τοῦ κόσμου ἑκείνου, οὔτε παρὰ τοῦ Θουκυδίδου τρέπει νὰ περιμένωμεν νὰ τηρῇ σιγὴν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. Ἡ ἀνθρωπότης εἶνε πεπερασμένη καὶ εἰς παντοίος φυσικὰς ἀτελείας ὑποκειμένη. Ὁθεν ἂν διὰ ἀμαρτήματα ἐκ τοιούτων λόγων προερχόμενα δὲν παρέχονται εἰς αὐτῶν συγγράμμη, τούλαντον τότε ἀξιαίοντας.

Ἐν Παραμυθίᾳ, τῇ 23 Μαρτίου 1894.

MIX. I. ZIAKAS.

1) Θουκ. Α. 76.

2) Θουκ. ἐνθε καὶ ἀνωτέρω. «Οὖδε αὖ τοῦ τοιούτου πρῶτοι πάρεξαντες καὶ Ε 105. Καὶ ἡμεῖς οὔτε θίντες τὸν νόμον οὔτε κειμένων πρῶτοι χρησάμενοι, ὅντα δὲ παραλαβόντες καὶ ἐσόμενον ἐξ αἰεὶ καταλείψοντες χρώμεθα αὐτῷ εἰδότες καὶ ὑμᾶς ἐν καὶ ἄλλους ἐν τῇ αὐτῇ δινάμει ήμενον γενομένους δρῶντας ἀναζήτος».